

Justis – og
beredskapsdepartementet

Postboks 8005 Dep

0030 OSLO

Oslo, 1. desember 2017

Vår ref.: VS/1033

Deres ref: 17/5125

HØRINGSUTTALELSE FRA JUSSBUSS OM ENDRINGER I REGLENE OM FORVARING

1. Om Jussbuss

Jussbuss er et studentdrevet rettshjelptiltak tilknyttet Universitetet i Oslo. Vi har 45 års erfaring med rettshjelparbeid og oppsøkende virksomhet. Gjennom vår saksbehandling tilegner vi oss erfaring som vi anvender i vårt rettspolitiske arbeid.

Fengselsgruppen ved Jussbuss behandlet ca. 820 saker i 2016, og møter fengselsklienter hver uke. På bakgrunn av våre erfaringer ønsker vi å komme med noen bemerkninger til høringsnotatet.

2. Innledning

I det følgende vil vi knytte noen kommentarer til enkelte av endringsforslagene som dreier seg om prøveløslatelse. Det bemerkes generelt at forvaring er den strengeste formen for straff som kan idømmes i Norge. Forvaring idømmes kun i alvorlige, særlige tilfeller. Hensynet bak forvaring er å beskytte samfunnet, og hindre ny, alvorlig kriminalitet. Jussbuss mener dette ikke i tilstrekkelig grad er hensyntatt i revideringsforslaget.

3. Endring av grunnvilkåret for prøveløslatelse fra forvaring

Departementet foreslår at det skal inntas et vilkår om at det må være sikkerhetsmessig forsvarlig å innvilge prøveløslatelse. Dette innebærer en stor endring fra dagens ordning, hvor vurderingstemaet er om det må «antas å være en nærliggende fare for at lovbyteren på nytt vil begå en slik forbrytelse». Vurderingstemaet er fastsatt av domstolen – det springende punktet i vurderingen er om det i tiden etter domstidspunktet har inntrådt omstendigheter som tilsier at risikoen for ny, alvorlig kriminalitet i tilstrekkelig grad er redusert. Departementet mener det i større grad må være en bred vurdering av ulike momenter.

Jussbuss mener imidlertid at dagens ordning ikke bør endres. Vilkårene for prøveløslatelse for forvaringsdømte er veldig strenge. I dagens vurdering står gjentakelsesfare sentralt. Denne vurderingen er svært streng. For å vurdere om det foreligger gjentakelsesfare for alvorlige lovbrudd, ser dommeren hen til en rekke momenter, slik som for eksempel sakens art og domfeltes atferd under straffegjennomføring. Forvaringsinstituttet bygger nettopp på hensynet til å hindre et nytt, alvorlig lovbrudd. Det vil derfor naturligvis være sannsynligheten for en slik gjentakelse som står sentralt i vurderingen av om en forvaringsdømt skal løslates. Å endre denne vurderingen vil gå bort i fra det forvaringsinstituttet er ment å være. Det vil føre til at det blir en bredere vurdering ved prøveløslatelse av forvaringsdømte, enn om den dømte skal settes på forvaring i det hele tatt. Dette kan føre til feil resultat.

Jussbuss velger derfor ikke å uttale seg spesifikt om de ulike hensynene departementet har foreslått. Det er opp til domstolen å ta denne vurderingen, basert på en individuell vurdering av hver enkelt sak. Her vil mange ulike hensyn spille inn.

Departementet mener også det er uheldig at terskelen for prøveløslatelse av «vanlige» innsatte fremstår strengere enn terskelen for forvaringsdømte, men har ikke vist til noen begrunnelse for at dette faktisk er tilfellet. Forvaring og

vanlig straffegjennomføring er to forskjellige institutter som ikke kan holdes opp mot hverandre på denne måten. Det er viktig å huske at forvaringsdømte ofte er under et strengt regime under prøveløslatelse og blir tett fulgt opp av kriminalomsorgen, mens man som prøveløslatt fra fengselsdom ikke nødvendigvis har noe kontrollregime. En slik sammenlikning av ordningene med dom og forvaring, gir ikke et riktig bilde av prøveløslatelsesordningen for forvaringsinnsatte.

4. Fastsettelse av frist for prøveløslatelse

Straffeloven § 44 (1) jf. (4) sier i dag at dersom domstolen gir prøveløslatelse, skal retten fastsette fristen for prøveløslatelse. Departementet mener *«at det er svært uheldig om forvaringsdømte blir prøveløslatt ved utløpet av den frist retten har satt, dersom kriminalomsorgen som følge av den forvaringsdømtes manglende samarbeid ikke har fått på plass et forsvarlig sikkerhetsmessig opplegg»* (s. 12 i høringsnotatet). Det oppstilles to alternativer som departementet ønsker tilbakemelding på. Det første alternativet er å overlate fastsettelse av fristen til kriminalomsorgen, slik Riksadvokaten har ønsket. Det andre er å gi kriminalomsorgen adgang til å forlenge den fristen retten har satt.

Jussbuss stiller seg svært kritisk til begge forslagene, og mener det ikke bør foretas noen endring her.

a. Bemerkninger til det første alternativet

Det første alternativet er å gi kriminalomsorgen kompetanse til å fastsette fristen. Å overføre så stor kompetanse fra domstolen til kriminalomsorgen er betenkelig. Dette er en stor endring fra dagens ordning, og en markant svekkelse av rettssikkerheten, fordi man flytter en viktig vurdering til en lavere instans. Det er en fordel at domstolen foretar vurderingen fordi den er mer objektiv og uavhengig enn kriminalomsorgen. Selv om kriminalomsorgen i dag har en viss adgang til å bestemme fristen, er dette avhengig av påtalemyndighetenes samtykke. Departementet legger vekt

på tilfeller hvor kriminalomsorgen ikke har fått til et forsvarlig sikkerhetsmessig opplegg for den forvaringsdømte. Det vises også til at det ved enkelttilfeller har vært slik at den forvaringsdømte har vært lite samarbeidsvillig ved ikke å samtykke til at fagpersonell kan bryte sin taushetsplikt, og forholdt seg taus overfor kriminalomsorgen. Jussbuss forstår at dette kan være et problem, og at det finnes enkelttilfeller hvor særlige hensyn gjør seg gjeldende. At det finnes enkelttilfeller kan imidlertid ikke begrunne en lovendring som rammer alle forvaringsdømte. Nettopp det at departementet har en viss adgang til å fastsette fristen bør i tilstrekkelig grad kunne ivareta de særlige hensynene som gjør seg gjeldende i enkelttilfeller.

Departementet mener det er mest effektivt at fengselet kan sette fristen, siden de selv vet hvor lang tid de bruker på å sette i stand et tilfredsstillende opplegg på utsiden for den forvaringsdømte. Jussbuss stiller seg kritisk til at effektivitetshensyn skal gå foran rettssikkerheten til forvaringsdømte. At dommeren avgjør en slik frist, medfører en kontroll av kriminalomsorgen som er viktig for å ivareta rettssikkerheten. Det er også et insentiv for kriminalomsorgen til å sette i gang prosessen med å legge til rette for den forvaringsdømte utenfor fengsel. Dersom kriminalomsorgen selv kan sette fristen, vil dette kunne føre til at de gir en altfor romslig frist. Trenerte frister svekker rettssikkerheten. For forvaringsdømte vil det kunne være vanskelig å forholde seg til en frist som er langt frem i tid, og det vil være ekstra tyngende å vente lenge på å kunne komme ut på prøveløslatelse.

Departementet åpner for at det her også skal tilkjennes kriminalomsorgen en mulighet til å utsette fristen. Dersom kriminalomsorgen selv skal sette fristen, mener Jussbuss at det ikke bør være adgang til fristutsettelse her. Kriminalomsorgen burde være i stand til å forholde seg til fristen de selv setter.

b. Bemerkning til det andre alternativet

Som et annet alternativ foreslår departementet at kriminalomsorgen kan gis adgang til å forlenge den fristen retten har satt, dersom kriminalomsorgen ikke i tide er i stand til å etablere et forsvarlig opplegg rundt prøveløslatelsen. Selv om de samme betenkelighetene vedrørende rettsikkerheten ikke gjør seg gjeldene i like stor grad her som ved det første alternativet, er Jussbuss bekymret for at en adgang til å utsette fristen kan skape en tendens til å utsette planleggingen av prøveløslatelsen, og dette vil være uheldig for den forvaringsdømte. At kriminalomsorgen får en mulighet til å forlenge fristen kan gjøre domstolens avgjørelse om prøveløslatelse illusorisk. I tillegg kan det bli vanskelig for den forvaringsdømte å forutberegne sin rettsstilling. Dersom noen opplever svært lange perioder fra domsavsigelse til faktisk prøveløslatelse, mens andre får prøveløslatelse innenfor fristen, vil dette kunne undergrave likhetshensynet. For å sikre at en prøveløslatelse faktisk finner sted, må det i alle tilfelle settes en maksfrist som kriminalomsorgen må forholde seg til.

Dersom en endring vedtas, mener Jussbuss at det er det andre alternativet som bør innføres, da det i minst grad begrenser domstolens avgjørelsesmyndighet og er minst rettsikkerhetsmessig betenkelig. Det må da settes en maksgrense for hvor langt frem i tid fristen kan utsettes.

5. Varigheten av prøveløslatelser fra forvaring

Loven oppstiller en maks lengde på prøvetid på fem år. Departementet viser til at det i enkelttilfeller har blitt gitt forlengelse. Jussbuss er negative til å endre loven slik at det gjøres lettere å forlenge prøvetiden. En prøvetid på ti år vil holde den forvaringsdømte under kriminalomsorgens kontroll i svært stor grad, og vil kunne oppleves som en straff i tillegg til forvaringsstraffen den dømte allerede har sonet. Der det er hjemmel til å forlenge forvaringstiden ved utløpet av prøvetiden, støtter Jussbuss imidlertid at det bør være adgang til å fortsette prøvetiden i stedet for å sette den forvaringsdømte tilbake i fengsel. Hensynet til den forvaringsdømtes progresjon og rehabilitering taler for at man ikke bør settes tilbake til fengsel etter fem år ute i samfunnet.

Jussbuss mener at ingen av forslagene bør inntas, med unntak av adgangen foreslått under det andre alternativet til å forlenge prøveløslatelsesfristen til 10 år hvor vilkårene for fortsatt forvaring er oppfylt. Dersom det allikevel gjennomføres, støtter Jussbuss departementets syn om at det må til en lovendring.

6. Avsluttende bemerkninger

Jussbuss bemerker at forslaget fremstår som svakt begrunnet. Så vidt Jussbuss kan se er ikke innstramningene begrunnet i noe annet enn at Riksadvokaten mener det er uheldig at vilkåret for prøveløslatelse ikke er det samme for forvaringsdømte og fengselsdømte. Det er ikke gjort en selvstendig vurdering av behovet for strengere vilkår for prøveløslatelse fra forvaring. Dersom departementet ønsker å gjøre så vesentlige endringer i forvaringsinstituttet som foreslås her, må det begrunnes grundigere.

Jussbuss mener derfor at endringene kommentert overfor, med unntak av adgangen til å forlenge prøvetiden, ikke bør foretas.

Spørsmål kan rettes til Jussbuss på telefonnummer 22 84 29 00 mellom klokken 10:00 og 15:00, alle hverdager unntatt torsdag.

Med vennlig hilsen
For Jussbuss v/fengselsgruppa

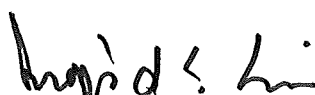
For Ingvild Henni

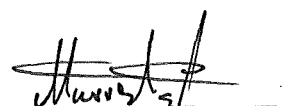

Vilde Svendsrud

Vilde Svendsrud

Louise Hannon

Kristina Davidsen

Ingrid Lie

Alexander Aarrestad